

• دریافت ۱۴۰۰/۱۰/۱۰

• تأیید ۱۴۰۰/۱۲/۱۸

حوزه‌های جغرافیایی و تأثیر آنها در تحوّل ساختار زبان عربی معیار (مطالعه موردی سرمقاله و نثر خبری در مطبوعات روز عربی)

رضا ناظمیان *

یسرا شادمان **

چکیده

اگر وسایل ارتباط جمعی، کلمات جدیدی را خلق کند، واژگان بسیاری وارد زبان می‌شود. از جمله واژگان عامیانه و بیگانه مهاجم. شکی نیست مطبوعات سهم قابل توجهی از تأثیر جغرافیا را بر دوش دارد و با ویژگی‌های منطقه‌ای متمایز و شناخته می‌شود. پژوهش حاضر در نظر دارد به بررسی دو دسته از مطبوعات کشورهای عربی که دارای رویکرد سنتی و متجدد هستند بپردازد. کشورهایی که به دلیل حاکمیت گسترده نهادهای دینی، رویکرد سنتی دارند و از رسانه‌های غربی تأثیر کمتری پذیرفته‌اند و هنوز از منابع دینی سنتی و فرهنگ دینی سیراب می‌شوند و رابطه بیشتری با متون کلاسیک عربی دارند. مانند عربستان، لیبی و اردن؛ و مطبوعات کشورهایی که به تجدید و نوگرایی گرایش بیشتری دارند. مانند الجزایر، تونس، سودان، فلسطین، عمان و لبنان. پژوهش حاضر می‌کوشد با روش توصیفی - تحلیلی، ساختارشکنی موجود در متون خبری را یافته و در اختیار پژوهشگران قرار دهد تا اصحاب رسانه را وادارد با غنی‌سازی ظرفیت‌های زبان عربی و بهره‌مندی از تمامی امکانات آن، زمینه‌های رشد و بالندگی مطبوعات عربی را فراهم آورند. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد آن دسته از زبان‌مطبوعاتی که به زبان عربی معیار یا زبان فصیح قدیم با محوریت قرآن کریم گرایش دارند، خطای نحوی کمتری داشته و میل به کار بست واژگان عامیانه و سبک بیگانه در آن‌ها کم‌تر است.

واژگان کلیدی: زبان عربی معیار، دستور زبان عربی، زبان مطبوعات سنتی، زبان مطبوعات متجدد، الگوهای انحراف از زبان معیار

reza_nazemian2003@yahoo.com

y.shadman@ilam.ac.ir

* استاد گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه علامه طباطبائی

** استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه ایلام (نویسنده مسئول)

۱- مقدمه**۱-۱- بیان مسئله**

زبان مهم‌ترین ابزار رسانه است که روزانه با توده عظیمی از مردم سخن می‌گوید. در واقع بیان رسانه، رابطه تنگاتنگی با شکل‌گیری زبان معیار دارد و الگویی برای تحول ساختارهای زبانی محسوب می‌شود. تا جایی که بررسی چگونگی به‌کارگیری زبان در رسانه‌های جمعی و نظارت بر آنها را واجب می‌سازد. کیفیت زبان رسانه‌های همگانی، مخاطب را به راحتی تحت تأثیر قرار می‌دهد و گفتار و نوشتار مطبوعاتی از نگاه عامه مردم، زبان معیار و الگوی گویش و نوشتار به شمار می‌آید. به همین دلیل اگر اخبار و گزارش‌هایی که روزنامه‌نگاران تهیه و منتشر می‌کنند اشتباهی داشته باشد و از الگوی زبان معیار منحرف شده باشد، به سرعت در میان مردم سرایت می‌کند و به مرور، تصویر زنده زبان و ادبیات که ناقل فرهنگ، سنت و هویت قومی و ملی است، تغییر می‌یابد. رسانه‌های جمعی نقش مهمی در زبان و رشد و تعالی آن ایفا می‌کنند و اگر مطبوعات، اصطلاحات یا اسلوب‌ها و ساختارهای جدیدی را خلق کند، کلمات بسیاری وارد فرهنگ زبان مردم می‌شود. به تدریج این اصطلاحات و اسلوب‌ها وارد زندگی روزمره می‌شود، بی‌آنکه مردم از محتوای آنها آگاه و نسبت به کاربرد آنها حساس باشند. اقلیم و منطقه جغرافیایی می‌تواند به وسایل ارتباط جمعی داده‌های متنوعی ارائه دهد که هنر نویسندگی مطبوعاتی و بیان روزنامه‌نگاری با ویژگی‌های جغرافیایی آن رنگ بگیرد. شکی نیست مطبوعات سهمی بزرگ از تأثیر حوزه‌های جغرافیایی را به دوش می‌کشد و با ویژگی‌های منطقه‌ای متمایز می‌شود تا جایی که پژوهش‌های آن منطقه جغرافیایی به حساب می‌آید.

۱-۲- پرسش‌های پژوهش

پژوهش حاضر بر آن است با تکیه بر فرهنگ وارداتی، به شناخت ویژگی زبان مطبوعات سنتی و متجدد و بیان تفاوت‌های ساختاری آن‌ها بپردازد. بنابراین

پرسش‌هایی که در اینجا مطرح می‌شود عبارتند از:

- ۱- گونه‌های مختلف الگوهای زبانی معیار چگونه در متن خبری نمود پیدا می‌کند؟
- ۲- انحراف از ساختار زبان معیار و کاربست الگوهای زبانی غیرمعیار چگونه در مطبوعات اتفاق می‌افتد؟
- ۳- نوشتار به لهجه و زبان گفتار در کدام دسته از مطبوعات دیده می‌شود؟

۳-۱- اهمیت و ضرورت

اخیراً اشکالاتی در زبان رسانه‌های عربی به وجود آمده که می‌توان از آن به دوگانگی زبان تعبیر کرد. چرا که اجازه می‌دهد واژه‌ها و ترکیب‌های زبان محاوره‌ای و بیگانه به زبان راه پیدا کند. تردیدی نیست که هر چه بر زبان نوشتار این رسانه‌ها بیاید، معمولاً به صورت معیار تلقی می‌شود و در سایر مراکز تعلیمی و تربیتی و رسانه‌ها گسترش می‌یابد. بنابراین اهمیت پژوهش حاضر در این است که ساختار شکنی‌های موجود در متون خبری را بیابد و در اختیار پژوهشگران قرار دهد تا اصحاب رسانه را وادارد با توجه به ظرفیت‌های زبان عربی و بهره‌مندی از تمامی امکانات آن، زمینه‌های رشد و بالندگی مطبوعات عربی را فراهم آورند.

۲- پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهش‌هایی در قالب کتاب، پایان‌نامه و مقاله در بحث‌های نظری این حوزه به چاپ رسیده است. اما در حوزه بررسی‌های تطبیقی ساختار زبان متون مطبوعاتی، منبعی یافت نشد. لذا می‌توان پژوهش حاضر را در نوع خود پیشتاز دانست.

کتاب «العدول النحوی فی لغة الصحافة» نوشته نعیمه حمو. نویسنده در ابتدا به تعریف و توضیح دو مبحث عدول از زبان معیار و روزنامه نگاری می‌پردازد و در بخش تطبیقی، مباحث نحوی زبان عربی را که در مطبوعات نادیده گرفته شده است و از قواعد نحوی آن سرپیچی شده را مطرح می‌نماید.

کتاب «تحدیات الإعلام العربی» اثر صالح خلیل أبو أصعب. نویسنده در این کتاب چالش‌های رسانه‌های جمعی را در قرن بیست و یک مورد بررسی قرار می‌دهد و به نقش رسانه‌ها در زندگی مردم می‌پردازد. هم‌چنین از غلبه و تأثیر رسانه‌های غربی بر جوامع عربی سخن می‌گوید.

کتاب «إنتاج اللغة فی النصوص الإعلامية» اثر محمود خلیل. صاحب اثر علاوه بر تعریف زبان روزنامه و خطاهای آن، به سبک و زبان شناسی روزنامه نگاری نیز توجه داشته و به تحلیل آن پرداخته است.

کتاب «الجغرافیا الصحیفة وتاریخ الصحافة العربیة» نوشته عبد العزیز شرف. وی به ویژگی‌های موثر در مطبوعات می‌پردازد از جمله جغرافیای کشور، نظام حاکم بر آن و کشورهای بیگانه و... از سوی دیگر خاطر نشان می‌کند اگر ملتی آگاه باشد از روزنامه‌های بیگانه که استقلال آن‌ها را نشانه رفته، تأثیر نخواهند نپذیرفت.

کتاب «محاضرات فی الخبر الصحفی وفنونه» به قلم رباب صلاح. نویسنده در این اثر به انواع خبر رسانه‌های مختلف و تفاوت بین آن‌ها اشاره دارد. در بخشی دیگر زبان خبر را مورد بررسی قرار می‌دهد و خبر و مفهوم آن را در کشورهای پیشرفته و غربی و کشورهای عربی تحلیل می‌نماید.

کتاب «توظیف العامیة فی المقالات العمودیة للجرائد الجزائریة (الخبر و الشروق الیومی) نموذجاً» اثر جمیلة بن أکنیو. نویسنده ۱۷۸ سرمقاله از روزنامه (الخبر) و ۱۹۳ سرمقاله از روزنامه (الشروق الیومی) در سال ۲۰۰۸ سال برگزیده و میزان ورود زبان محاوره به این دو روزنامه را بررسی نموده است.

پایان‌نامه با عنوان «المصطلح الإعلامی العربی دراسة فی ضوء اللسانیات التداولیة» نوشته صوریة عبد القادر بوکلخة. محقق در این اثر پس از بیان مفاهیم نظری رسانه‌های جمعی، به شکست و عقب‌نشینی زبان عربی معیار در مقابله با هجوم رسانه‌های غربی بر مطبوعات اذعان دارد.

۳- برخی مفاهیم نظری

۳-۱- عوامل شکل دهنده نثر مطبوعاتی

به نظر می‌رسد سه عامل می‌تواند در شکل‌گیری نثر مطبوعاتی دخالت داشته باشد:

جغرافیا، رویکرد سنتی یا مدرن روزنامه، جهت‌گیری فکری و عقیدتی نویسنده.

- جغرافیا؛ کشورهایی که بافت سنتی بر آنها حاکم است و آگاهانه یا ناخودآگاه از هنجارگریزی و شالوده‌شکنی پرهیز می‌کنند، خود را از فروغلتیدن در مقتضیات مخاطب‌گرایی که همان ساده‌گرایی و گریز از مدرنیسم است دور نگاه می‌دارند و سعی دارند با تأثیر گرفتن از زبان متون دینی، ویژگی کهن‌گرایی خود را حفظ کنند. در نثر مطبوعاتی که در این کشورها به چاپ می‌رسد از واژه‌های قرآنی و اصطلاحات مربوط به حوزه فلسفه و منطق و کلام اسلامی و نیز امثال و حکم وارد شده در کتب دینی بیشتر استفاده می‌شود و نوعی لحن موعظه‌گرایانه را می‌توان در آن دید. عربستان سعودی نمونه بارز این نوع اندیشه است. سودان و لیبی را نیز به لحاظ دوری نسبی از فضای عصری بودن می‌توان در این بخش جا داد. «پژوهشگرانی که به بررسی جغرافیای رسانه و روزنامه‌نگاری می‌پردازند قبل از هرچیزی جایگاه و مکان کشور، احوال حکومت و نظام حاکم بر آن کشور و همچنین تأثیرگذاری و تأثیرپذیری یک روزنامه را با کشورهای دیگر مورد بررسی قرار می‌دهند» (عبدالعزیز، ۲۰۰۹: ۱۵). «موقعیت مکانی می‌تواند قابلیت‌های مختلفی به اصحاب مطبوعات ببخشد. به طوری که هر روزنامه با ویژگی‌های جغرافیایی خاص خود متمایز شود. به خاطر وجود همین تفاوت‌های جغرافیایی است که نثر خبری روزنامه‌های با موقعیت مکانی مختلف، از یکدیگر متمایز می‌شود» (عبد الرحمن، ۱۹۹۰: ۱۰).

- رویکرد سنتی یا متجدد روزنامه؛ موضوع دیگری که نمی‌توان از آن چشم‌پوشید تأثیر رویکردهای فکری و گرایش‌های سیاسی و اجتماعی روزنامه بر نویسنده و زبان اوست.

در کشورهای عربی نیز اگر روزنامه‌هایی را که دارای گرایش‌های اسلامی هستند با روزنامه‌های دارای گرایش قوم‌گرایانه و روزنامه‌هایی که فقط ویژگی تجاری دارند، مقایسه کنید درمی‌یابید که روزنامه‌های دارای گرایش‌های اصول‌گرایانه از زبان ویژه‌ای برخوردارند و به متون عربی کهن و کلاسیک تمایل بیشتری دارند.

- جهت‌گیری فکری و عقیدتی نویسنده؛ تربیت فکری و نوع تحصیلات نویسنده در شکل‌گیری نثر او تأثیری شگرف دارد. برای مثال می‌توان اسماعیل هنیئه نخست‌وزیر دولت فلسطین و محمود عباس رئیس‌جمهور این دولت را مثال زد که اولی دارای تحصیلات و مطالعات اسلامی است و دومی تحصیل کرده غرب است و تمایل بیشتری به نوحوهی دارد. حضور و بروز زبان استوار و فاخر قدیم و تأثیرپذیری از متون قرآنی و دینی را می‌توان در نوشته‌های اسماعیل هنیئه دید به طوری که خواننده را به یاد خطبه‌های خطیبان نماز جمعه در مکه می‌اندازد. در مقابل، نثر محمود عباس از ویژگی‌های متون معاصر برخوردار است.

۳-۲- زبان مطبوعات

هدف زبان مطبوعات، شفاف‌سازی است تا جایی که می‌توان آن را به عنوان هنری مستقل و کاربردی برشمرد که از نظام و ساختار زبانی نیز خارج نمی‌شود. «از جمله ویژگی‌های ساختاری زبان مطبوعات می‌توان به سهولت، اختصار، وضوح، تاکید، اصالت و... اشاره کرد» (کرم، ۱۹۹۲: ۲۳۴). این امور را می‌توان در کنار مباحث سیاسی، تجاری، اقتصادی و موضوعات عام قرار داد. «هنر روزنامه‌نگاری و رسانه را می‌توان به طور کلی هنری کاربردی معرفی کرد که می‌تواند با مردم ارتباط برقرار ساخته و افکار و معانی را به آنان منتقل سازد. بنابراین می‌توان روزنامه‌نگاری را ابزاری کاربردی دانست و نه صرفاً هنری» (شرف، ۲۰۰۴: ۱۲۰).

دو ویژگی برای زبان مشترک رسانه بیان شده است؛ «نخست آنکه زبان رسانه لازم است در مقابل قواعد زبانی، خاضع بوده و آنقدر از دقت و انواع نظارت برخوردار

باشد که به مرحله گویش کوچه و بازار ختم نشود. دوم آنکه زبان مشترک رسانه، زبانی است که شنونده نمی‌تواند به هیچ دلیلی آن را زبان عامیانه بنامد» (شرف، ۲۰۰۷: ۵۱). رسانه قوی رسانه‌ای است که ملی و برگرفته از دل امت و جامعه باشد؛ پس اگر ملتی آگاه و اصیل باشد، هرگز از رسانه و فرهنگ بیگانه‌ای که بخواهند استقلال آن‌ها را به خطر بیندازند تأثیر نخواهند پذیرفت.

۳-۳- تحوّل در زبان مطبوعات معاصر عربی

به مرور زمان و با تخصصی شدن روزنامه‌نگاری و علم رسانه و تقسیم آن به اخبار، هنر و حرفه‌های مختلف، زبان رسانه نیز بالطبع تغییر پیدا کرد. پس می‌بینیم روزنامه‌نگاری از ادبیات فاصله گرفت؛ چرا که به زبانی ساده و گیرا نیاز بود. بنابراین از زبان معیار نیز دور شد. «به مرور زمان و با ورود رادیو و تلویزیون، بیشتر برنامه‌ها با زبان عامیانه و محلی به مخاطب منتقل می‌شد. در این مرحله طغیان زبان عامیانه را – بجز در اخبار – شاهد هستیم. بروز این‌گونه پدیده‌ها به بحث‌های طولانی میان روزنامه‌نگاران و نویسندگان انجامید و در نهایت عقب‌نشینی زبان معیار از رسانه را به همراه داشت» (ولد امام، ۲۰۱۹: ۱۷). هدف از پیشرفت زبانی همان تغییراتی است که در پدیده‌های زبانی اتفاق می‌افتد تا زبان از مرحله گذشته خود به مرحله جدید گذر کند. اگر ما زبان رسانه را به دو گروه سنتی و متجدد تقسیم کنیم می‌توانیم این‌گونه بگوییم که خبرنگاران در مرحله نخست از خطای اعرابی و یا زبانی به دور هستند. از زبان عامه نیز استفاده نمی‌کنند و ارتباط عمیقی با فرهنگ و تمدن عربی قدیم دارند. اما خبرنگاران معاصر با ادبیات دیرین خود ارتباط چندانی ندارند و بهره کمی از شناخت قواعد دستوری و زبانی دارند و به ندرت در میان آنان کسی پیدا می‌شود که به این مهم توجه کند.

«زمانی که اروپا شاهد تفاوت طبقاتی زبان بین حاکمان و عامه مردم بود، در جهان اسلام زبان عربی فصیح به‌طور مساوی بین حاکمان و مردم استفاده می‌شد؛

چه در زبان علوم مختلف و ادبیات و چه در زندگی روزمره مردم» (شرف، ۲۰۰۷: ۵۷). زبان فصیح نزد عموم مردم عرب از جایگاه والایی برخوردار است، چراکه با زبان قرآن کریم ارتباط عمیقی دارد و هنگامی که زبان فصیح در رسانه‌های عربی به کار آید، با پذیرش اکثریت مردم روبرو می‌شود. «اما اواخر قرن گذشته و اوایل قرن حاضر، با رویداد انقلاب صنعتی و نهضت چاپ در کشورهای عرب زبان، تغییر و تحوّل زبان فصیح و معیار را شاهد هستیم. تا جایی که گروهی از مستشرقین خواستار الغاء زبان معیار (فصیح) عربی شدند و زبان عامیانه را به عنوان جایگزین معرفی کردند» (زبار الحمدانی، ۲۰۱۸: ۳۷۲). به عبارت دیگر زبان عامیانه، زبانی باشد که خبر را به آن بنویسند و بخوانند. و در نهایت، زبان معیار مانند زبان سومری و لاتین به یک زبان مرده تبدیل شود.

«اشکالاتی در عصر حاضر در زبان رسانه‌های عربی به وجود آمده که می‌توان از آن، به دوگانگی زبان عربی تعبیر کرد. همچنین پدیده نوشتار به لهجه و زبان عامیانه در بین رسانه‌های کشورهای عربی نیز به چشم می‌خورد تا جایی که رسانه‌های جمعی به جای استفاده از زبان معیار، از کلمات عامیانه استفاده می‌کنند» (خضر، ۲۰۲۰: ۱). «در زبان رسانه معاصر، شاهد کار بست تعابیری هستیم که به لهجه‌های متداول مردم صحبت می‌شود و یا بعضاً نوشته می‌شود. مخصوصاً اگر موضوع، اجتماعی و فرهنگی باشد که ارتباط تنگاتنگی با مردم جامعه دارد» (الناتولی، ۱۹۸۴: ۸۹-۹۰). «از سوی دیگر دسته‌ای از خبرنگاران الفاظ و عبارات و جمله‌های معمول عامیانه را به کار می‌گیرند تا به خواننده بیشتر نزدیک شوند و بعضاً برخی از عبارات معمول و عامیانه را که به ضرب‌المثل شباهت دارد در اخبار ذکر می‌کنند» (شرف، ۲۰۰۷: ۶۱). در رسانه‌های ارتباط جمعی جهان اسلام و جهان عرب، خطاهای زبانی و نحوی زیادی دیده می‌شود؛ چرا که دست‌اندرکاران و گویندگان برنامه‌ها، فرصت کافی برای بازگشت و تصحیح اخبار را ندارند. دلیل دوم اینکه در راستای آگاه‌سازی ادبا و

اصحاب رسانه در مورد جایگاه زبان معیار در رسانه‌های جمعی، تحقیق و پژوهش‌های اندکی انجام شده است.

۳-۴- تأثیر واژگان مهاجم بیگانه بر زبان مطبوعات عربی

زبان رسانه، انتقال خبر به مخاطب است. در این مسیر رسانه‌های عربی با زبان‌های بیگانه دیگر برخورد خواهند کرد. این در حالی است که خبرنگاران باید در کمترین زمان ممکن، خبر را به مخاطبان خود برسانند. لذا باید مترادف‌های مناسبی که در زبان عربی وجود دارد را جایگزین کلمات بیگانه کنند. به عبارت دیگر لازم است کلمات بیگانه را در نظام زبان عربی به بهترین شکل جای دهند. حال سوالی که مطرح می‌شود این است که روزنامه‌نگار چگونه می‌تواند کلمات بیگانه را در زبان عربی معیار جای دهد؟ آیا جز این است که اصطلاحات جدید در دایره واژگان عربی جای نمی‌گیرد و از آن زبان فراتر می‌رود. همچنانکه در چارچوب صرفی و نحوی زبان عربی نیز نمی‌آید. بنابراین در زبان رسانه بسیاری از کلمات و تعبیرهای بیگانه را شاهدیم که تنها به لهجه عربی تلفظ می‌شوند و به دلیل کثرت کاربست، جزئی از زبان عربی به حساب می‌آیند. علی‌رغم تلاش‌های صورت‌گرفته از سوی محافل زبان عربی برای حفظ زبان عربی معیار در رسانه‌ها، اما این تلاش‌ها کافی نبوده است و اصطلاحات بیگانه مهاجم به وفور وارد زبان رسانه‌های عربی شده است.

«برخی از کلمه‌های بیگانه در مقابل صیغه‌های معروف زبان عربی سر تسلیم فرود می‌آورند و عربی می‌شوند. اما گاهی این کلمات بیگانه به شکل خود باقی مانده و یا تغییر مختصری می‌کنند. ولی در مجموع بیشتر کلمات بیگانه در مقابل ساختار زبان عربی معیار می‌ایستند و به شکل خود باقی می‌مانند» (عبدالعزیز، ۲۰۰۹: ۴۴).

«ارتباط زبان عربی با زبان‌های اروپایی تا جایی گسترده و متنوع و عمیق شده است که برخی از زبان‌شناسان معتقدند بعد از یک یا دو نسل آینده، زبان عربی عضوی از خانواده زبان‌های اروپایی به حساب می‌آید» (همان: ۹).

ترکیب‌های غیر معروفی در زبان رسانه عربی وجود دارد که به دلیل تحوّل زبان رسانه، گسترش یافته است؛ چرا که روزنامه‌های عربی در خبرها بر منابع غیرعربی اعتماد دارند. ترجمه اخبار بیگانه منبع اصلی و مهمی است که باعث ورود کلمات بیگانه مهاجم به زبان عربی شده است. امروزه ترجمه، عنصر مهمی از عناصر تحریر خبرها محسوب می‌شود و اخبار بیگانه از منابع مهم خبری است.

۳-۴- نظریه فیلمور (دستور حالت)

مبانی نظریه دستور زبان حالت در طی سه مقاله در سال‌های ۱۹۶۸، ۱۹۶۹، ۱۹۷۹ توسط چارلز فیلمور منتشر شد. در این دستور، نبایستی کلمه را در معنای سنتی آن یعنی فاعل، مفعول و ... دانست بلکه در این بررسی، حالت‌های معنایی مدنظر است و فعل به دیگر ارکان جمله حالت می‌دهد (بنادکی، ۱۳۸۷: ۱). پتروک به نقل از فیلمور به این نکته اشاره می‌کند که در دستیابی به حالت نقش‌های معنایی موضوع‌ها یا آرگومان‌های هر گزاره، بیان افعال یا بندها ضروری است و قالب‌های حالت صحنه یا موقعیت کوچک انتزاعی را مشخص می‌کند به شکلی که برای فهم ساختار معنایی فعل ضروری است تا ویژگی‌های این صحنه‌های طرح واره‌ای فهمیده شوند (ر.ک: حسابی، ۱۳۹۴: ۵).

با ظهور این نظریه، فصلی تازه در علم نحو گشوده شد که رابطه بین فعل و ترکیب‌های اسمی پیرو آن و یا حالات مختلف و ملازم فعل مورد بررسی قرار می‌گیرد. در نظریه دستور حالت، علاوه بر تحلیل و بررسی ساختار سطحی ترکیب‌های جمله، به مجموعه حالت‌های عمیق و نقش‌های معنایی که فعل جمله آن را می‌طلبد نیز پرداخته می‌شود و روش آن، مطالعه ترکیب «حالت‌های عمیق» مورد نیاز یک فعل خاص است مانند: (مثلاً نقش‌های معنایی - کنشگر، مفعول، ذی‌نفع، محل، یا ابزار) (بوچلاسه، ۲۰۱۱: ۱۱۴). کانون توجه فیلمور در پژوهش‌های زبان‌شناختی

حوزه تعامل نحو و معنی‌شناسی است هرچند به‌طور معمول، بین نقش‌های نحوی عبارت‌هایی مانند «فاعل» و «مفعول» انطباق وجود دارد، درست مثل انطباقی که بین «فاعل‌های نحوی» و «کنشگرها» به چشم می‌خورد، اما این نقش‌های حالت باید به لحاظ منطقی در لایه مجزای معنایی طبقه‌بندی شوند و در نتیجه، توصیف زبانی مجزایی از آنها به دست داده شود، زیرا این نقش‌ها در مطالعات رده‌شناختی از کارایی بیشتری برخوردارند (ر.ک: گندمکار، ۱۳۹۳: ۱۱۸).

فیلمور و اتکینز در باب تفاوت بین رویکرد معنایی شناختی و رویکرد حوزه‌واژگانی سنتی چنین می‌گویند: در چنین رویکردهایی [معنایی شناختی] درک معنی واژه تنها با ارجاع به پس‌زمینه ساختارمند تجربه، باورها، یا تکرار اموری امکان‌پذیر است که در بردارنده نوعی پیش‌نیاز مفهومی برای درک معنی باشد. تنها زمانی می‌توان گفت سخنگویان، معنی واژه‌ای را فهمیده‌اند که قالب‌های پس‌زمینه‌ای را درک کرده باشند که برانگیزاننده مفهوم رمزگذاری شده توسط واژه مورد نظرند. در چنین رویکردی، واژه و مفهوم واژه‌ها مستقیماً به هم ربط ندارند، بلکه فقط از طریق پیوندهای موجود میان قالب‌های پس‌زمینه متداول و نشانه‌های برجستگی معانی عناصر این قالب‌ها به هم مرتبط می‌شوند (ر.ک: همان: ۱۲۲).

۴- تحلیل متون خبری (الگوهای انحراف از زبان معیار)

جستار حاضر سعی خود را بر آن گذاشته است تا بر پایه نظریه نحو حالت چارلز فیلمور به بررسی و تحلیل دو خبر، در یک موضوع مشترک با دو رویکرد سنتی و متجدد می‌پردازیم تا انحراف از زبان فصیح قدیم یا زبان معیار را که در مطبوعات متجدد دیده می‌شود، در عمل نشان دهیم. خبر اول برگرفته از روزنامه‌هایی است که بافت و نظام حاکم بر کشورشان، سنتی است و تأثیر پذیری آن حکومت از دیگر کشورها کم‌رنگ می‌باشد، از جمله عربستان، لیبی و اردن. خبر دوم گزیده اخباری است از کشورهای

مدرن که از لحاظ جغرافیایی، فکری و عقیدتی به کشورهای غربی نزدیک می‌باشند از جمله الجزائر، سودان، لبنان، اردن و عمان.

۴-۱- نمونه اول: موضوع خبر: موشک‌های فلسطین

روزنامه «الروية» - کشور عمان - می ۲۰۲۱	روزنامه «عكاظ» - کشور عربستان - می ۲۰۲۱	موشک‌های فلسطین
<p>- ردت المقاومة الفلسطينية بوابل من الصواريخ باتجاه تل أبيب وغيرها من مدن الاحتلال الإسرائيلي</p> <p>- وأطلقت المقاومة ۲۳۰۰ صاروخ من غزة صوب مدن الاحتلال منذ يوم الإثنين</p>	<p>- لأول مرة تُضرب من غزة مدن «إسرائيلية» كبيرة وبعيدة، منها: القدس الغربية وتل أبيب وأسدود واللد وبئر السبع، ومطار رامون على البحر الميت، حتى وصلت صواريخ القسام إلى إيلات، على خليج العقبة. هذا بالإضافة إلى قصف، بصورة متزامنة وفي وقت واحد، ست قواعد عسكرية متقدمة في العمق القدس الغربية وتل أبيب وأسدود واللد وبئر السبع، ومطار رامون على البحر الميت.</p>	<p>حملات فلسطین</p>

الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «عكاظ» عربستان)

- جمله فعلیه ۲

- تمییز: ست قواع

ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «الرؤية» عمان)

- جمله فعلیه ۲

- تمییز: أطلقت المقاومة ۲۳۰۰ صاروخ

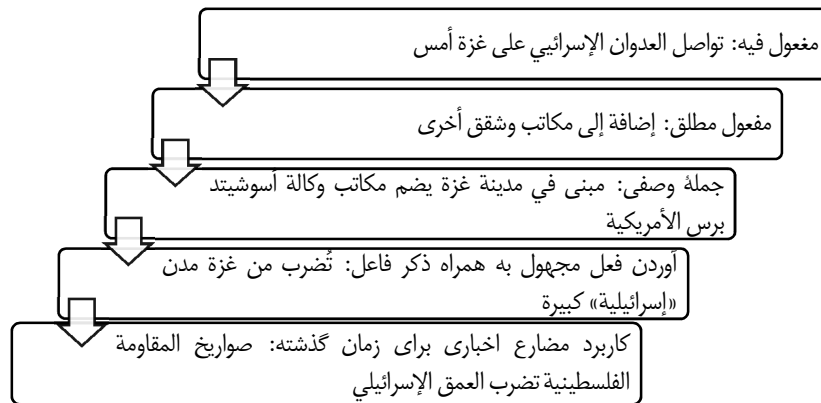
- مفعول فيه: صاروخ من غزة صوب مدن الاحتلال منذ يوم الإثنين

<p>-تواصل العدوان الإسرائيلي على غزة أمس -ودمر جيش الاحتلال الإسرائيلي مبنى في مدينة غزة يضم مكاتب وكالة أسوشيتد برس الأمريكية ومحطة تلفزيون الجزيرة القطرية، إضافة إلى مكاتب وشقق أخرى</p>	<p>-«إسرائيل» ضربت غزة حتى «أعيانها» الضرب</p>	<p>حملات اسرائيل</p>
---	--	---------------------------------

الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «عكاظ» عربستان)

- مفعول مطلق: ضربت غزة حتى «أعيانها» الضرب

ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «الرؤية» عمان)

<p>-وارتفع عدد الشهداء الفلسطينيين جراء أسوأ تصعيد منذ عام ۲۰۱۴</p>	<p>-كما حدث شلل تام للاقتصاد الإسرائيلي، بقضاء أكثر من ستة ملايين إسرائيلي في الملاجئ واستدعاء الاحتياطي للخدمة العسكرية.. وتوقفت تماماً الملاحة الجوية والبحرية، وكذا توقف استخراج الغاز في حقول البحر المتوسط، قبالة ساحل غزة، جراء قصفها بالصواريخ والغواصات الفلسطينية</p>	<p>تلفات جنگ</p>
---	--	-----------------------------

	<p>-خرجت «إسرائيل» من الحرب وهي أكثر كرهاً لها من قبل العرب.. وأقل تعاطفاً من قبل مؤيديها في الغرب.. وأشدّ مقتناً لها من العالم بأسره</p> <p>-إسرائيل» خرجت من هذه الحرب العدوانية الأخيرة أكثر انكساراً. وأقل هيبةً.. وأضيق انعزالاً، منبوذة أشدّ مما كان عليه حالها منذ إعلان قيام كيانها</p>
--	---

الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «عكاظ» عربستان)

جمله فعلیه: ۴
حال: منبوذة أشدّ مما كان عليه حالها
تمییز: أكثر من ستة ملايين إسرائيلي في الملاجئ - وأقل تعاطفاً من قبل مؤيديها في
تشخیص: حدث شلل تام للاقتصاد الإسرائيلي
نواسخ: منبوذة أشدّ مما كان عليه حالها منذ إعلان قيام كيانها.
مفعول فيه: منذ إعلان قيام كيانها

پژوهشنامه نقد ادب عربی شماره ۲۳

ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «الرؤية» عمان)

جمله فعلیه: ۱
تمییز: جراء أسوأ تصعيد
مفعول فيه: جراء أسوأ تصعيد منذ عام - قبالة ساحل غزة
به کارگیری تفضیل مانند انگلیسی: ارتفع عدد الشهداء الفلسطينيين

<p>-في ظل غياب أي مؤشر حتى الآن على نهاية وشيكة للعدوان المستمر منذ نحو أسبوع</p> <p>-لم تتجح الجهود الدبلوماسية في وقفه بعد.</p>	<p>-لم يحصل طوال تاريخ صراع الدولة العبرية مع العرب أن تعرض عمقها لتجربة الحرب</p>	<p>جوامع بين الملل</p>
---	--	-------------------------------

الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «عكاظ» عربستان)

- جمله فعلیه: ۲

- مفعول فیه: لم يحصل طوال تاریخ صراع - العرب أن تعرض عمقها لتجربة الحرب

ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «الرؤية» عمان)

- جمله فعلیه: ۱

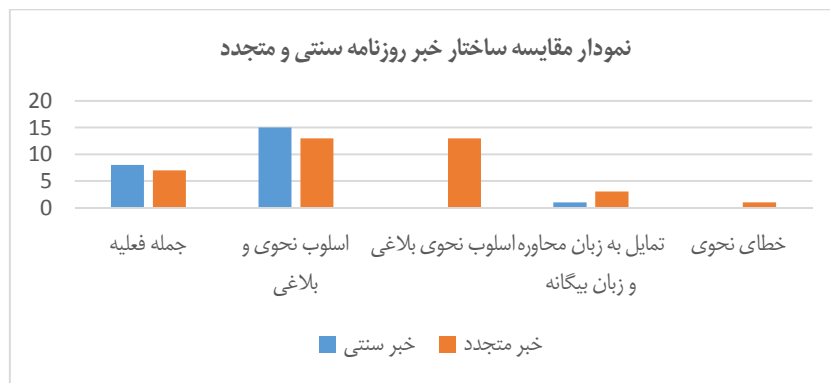
- مفعول فیه: لم تنجح الجهود الدبلوماسية في وقفه بعد

- ترکیب‌های مرکب از یک واژه اصیل و یک واژه بیگانه‌اند: الجهود الدبلوماسية

همانطور که در نمودار زیر نشان داده شده است تفاوت بین خبر سنتی و جدید در

کاربرد اسلوب‌های زبانی واضح است. در خبر جدید خطای نحوی، تمایل به زبان محاوره و

بیگانه بیشتر دیده می‌شود که نشان از تأثیر پذیری نثر اخبار از جغرافیای منطقه دارد.

۲-۴ - نمونه دوم: موضوع خبر: ویروس کرونا

روزنامه «المغرب» - کشور تونس - آوریل ۲۰۲۱	روزنامه «الرائد» - کشور لیبی - آوریل ۲۰۲۱	محتوای متن (کرونا)
-أعلن رئيس الحكومة في آخر تصريح له، أنّ هذه الحكومة تعاني من التراكمات والأخطاء التي	- ولكن للأسف كماداتها تأخرت في البدء وعجزت عن التعامل مع الفايروس وتتبعه والحد من انتشاره	ضعف حكومت در کنترل و

مدیرت بیماری

- إلا أن حكومتنا التزمت الصمت في البداية، ثم دخلت في اجتماعات ماراتونية لم تظهر نتائج ترتقي إلى حجم الأزمة وتداعياتها المتوقعة؛ ليكمل وزير الصحة المشهد البائس بكلمة مسجلة في منتصف الليل، أثار الخوف والهلوع في قلوب المواطنين، بإعلانه تسجيل أول حالة إصابة في ليبيا، دون توضيح الحد الأدنى من التفاصيل المطلوبة.

- ليبرهن على ضعفه وعجز وزارته وحكومته بالكامل، ويكشف النقاب عن إخفاق آخر؛ ألا وهو التعامل الإعلامي مع الأزمة

- إلا أنه في ليبيا حضر كورونا وغابت المؤتمرات والإيجازات الدورية والشرا والقرارات التفصيلية، ليكتفي إعلام الجهة المخولة بإصدار بيان على فيسبوك، ليتطاير ويتبعثر شمالاً ويمينا حتى يصل إلى المواطنين بعد أن أرهقهم الانتظار حتى منتصف الليل، وللأسف فقد طال البيانات التزوير كغيرها؛ ليزداد التششت وتحدّر الثقة

- وما زالت الحكومة تتصارع مع المصرف المركزي لفتح منظومة الاعتمادات المستندية؛ لضمان توريد المواد الغذائية والطبية وغيرها بغية تحقيق مخزون استراتيجي لتفادي أزمة قد تعصف بنا قريباً، نتيجة اضطرابات سوق المنتجات بنقص الإمدادات، إضافة إلى تحديات التنقل عبر الحدود دون قيود.

ارتكبتها الحكومات السابقة من جهة، ومن تصلّب مواقف الرئيس ومن يحومون حوله، من جهة أخرى ممّا يجعل عسر إدارة الأزمة أو الفشل في تجاوزها مبرراً -فقد كان عدد من الوزراء والنواب وغيرهم من المسؤولين مثالا واضحا على عدم الانضباط والاستهتار، وعدم التقيد بالإجراءات الصحية بل وصل الاستخفاف بالقوم حدّ تنظيم مسيرة لدعم الحكومة اختلط فيها الحابل بالنابل

- فإنّ اللامقبول هو إهدار المسؤولين في أعلى هرم السلطة، للوقت والجهد في التناحر حول التموقع والسلطة والامتيازات والمصالح وعدم الانكباب على معالجة الجرائم المرتكبة في حقّ التونسيين.

الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «الرائد» لیبی)

جمله فعلیه ۱۹
جمله اسمیه: إلا أن حكومتنا التزمت الصمت... - ألا وهو التعامل الإعلامي مع الأزمة.
نواسخ: إلا أن حكومتنا التزمت الصمت- إلا أنه في ليبيا حضر كورونا- وما زالت الحكومة تتصارع مع المصرف المركزي
مفعول لأجله: لضمان توريد المواد... بغية تحقيق مخزون استراتيجي
مفعول مطلق: نتيجة اضطرابات سوق المنتجات بنقص الإمدادات- إضافة إلى تحديات التنقل عبر الحدود دون قيود
تركيب هائي كه مركب از يك واژه اصیل و يك واژه بیگانه‌اند: تحقيق مخزون استراتيجي لتفادي، اجتماعات ماراثونية
قرينه سازی با عبارات مترادف: - حجم الأزمة وتداعياتها المتوقعة- الخوف والهلع- ضعفه وعجز
نثرأهنگین و مسجع : تأخرت في البدء وعجزت عن التعامل- لفتح منظومة الاعتمادات المستندية؛ لضمان توريد المواد الغذائية والطبية- نتيجة اضطرابات سوق المنتجات بنقص الإمدادات، إضافة إلى تحديات
ساختارهای استوار و کهن : ويكشف النقاب عن إخفاق آخر- ليطاير ويتبعثر شمالا ويمينا حتى يصل إلى المواطنين- المواطنين بعد أن أرقهم الانتظار
تشخيص و جانبخشی: وما زالت الحكومة تتصارع مع المصرف المركزي- المواطنين بعد أن أرقهم الانتظار
جمله حالیه: ليرهن على ضعفه وعجز وزارته وحكومته بالكامل، ويكشف النقاب عن إخفاق آخر؛ ألا وهو التعامل الإعلامي مع الأزمة
جمله وصفی: اجتماعات ماراثونية لم تظهر نتائج ترتقي إلى حجم الأزمة
مفعول فيه: شمالا ويمينا- عبر الحدود
به جای «کیما» از «حتى» استفاده شده: ليطاير ويتبعثر شمالا ويمينا حتى يصل إلى المواطنين

(ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «المغرب» تونس):

<ul style="list-style-type: none"> ● جمله فعلیه: ۷ ● جمله اسمیه: ۳ <p>قرینه سازی با عبارات مترادف: الاستهتار وعدم التقيّد به کارگیری ساختارهای استوار و کهن: الحكومة اختلط فيها الحابل بالنابل</p> <ul style="list-style-type: none"> ● عنوان عربی انگلیسی: فشل في تدبير أزمة Covid-19 	}
<ul style="list-style-type: none"> ● مفعول لاجله: الفشل في تجاوزها مبرّرا ● مفعول فيه: في التناحر حول التوقيع <p>نواسخ: أنّ هذه الحكومة تعاني من التراكمات - فقد كان عدد من الوزراء والنواب وغيرهم من المسؤولين مثالا واضحا- فإنّ اللامقبول هو إهدار المسؤولين في أعلى هرم السلطة</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ● موصول: التراكمات والأخطاء التي ارتكبتها الحكومات السابقة <p>تشخيص و جانبخشی: أنّ هذه الحكومة تعاني من التراكمات والأخطاء ترکیب‌های مزجی مرکّب از (ال + لا + اسم یا صفت) که تأثیرپذیری از زبان انگلیسی است: فإنّ اللامقبول هو إهدار المسؤولين في أعلى هرم</p>	

پژوهشنامه نقد ادب عربی شماره ۲۳

<p>اضطراب ناشی از کرونا</p>	<ul style="list-style-type: none"> - أثار الخوف والهلع في قلوب المواطنين، بإعلانه تسجيل أول حالة إصابة في ليبيا - كما أن درجة التوتر والاضطراب تزداد لدى الجمهور تخوفا من الأخطار والتداعيات المستقبلية - وللأسف فقد طال البيانات التزوير كغيرها؛ ليزداد التشتت وتحدر الثقة 	<ul style="list-style-type: none"> - الأمور فعندما تشتدّ الأزمات يضيق الخناق على الأفراد وتكثر علامات القلق والتوتر والخوف والاضطراب النفسي
-----------------------------	--	--

الف) ساختار خبر خبر سنتی (روزنامه «الرائد» لیبی):

جمله اسمیه: ١ / جمله فعلیه: ١
نواسخ: أن درجة التوتر والاضطراب تزداد
قرینه سازی با عبارات مترادف: الخوف والهلع - التوتر والاضطراب - الأخطار والتداعيات المستقبلية
به کار گیری عالمانه ی حروف جر: بإعلانه تسجيل أول حالة
مفعول لأجله: تزداد لدى الجمهور تخوفا من الأخطار

ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «المغرب» تونس):

- جمله اسمیه: ١
- مفعول فيه ظرف زمان: الأمور فعندما تشتتد
- قرینه سازی با عبارات مترادف: علامات القلق والتوتر والخوف والاضطراب النفسي

اقدامات	-اكتفت الحكومة بجملة من القرارات التي تدرج تحت قائمة التباعد الاجتماعي، بإغلاق المدارس وأماكن التجمعات العامة والخاصة، ودخلت حيز التنفيذ بجهود وزارة الداخلية مع تجاوب وتعاون المواطنين.	-ولا غرابة في ذلك إذ لازال البعض ينظر إلى الجائحة على أنها عقاب من الله بسبب خروج النساء في الجنائز ، وتطاولهنّ على الرجال أو بسبب انتشار الانحراف الأخلاقي والبعث عن الدين
----------------	--	---

الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «الرائد» لیبی):

- جمله فعلیه: ٢
- مفعول فيه: التي تدرج تحت قائمة التباعد الاجتماعي
- موصول: القرارات التي تدرج تحت قائمة التباعد الاجتماعي

ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «المغرب» تونس):

- جمله اسمیه: ۳
- ترکیب‌های مزجی مرگب از (لا + اسم یا صفت) که تأثیرپذیری از زبان انگلیسی است: ولا غرابة فی ذلک.
- به کارگیری عالمانه ی حروف جر: علی أنّها عقاب من الله بسبب خروج النساء فی الجنائز.
- مفعول فيه: مفعول فيه: إذ لزال البعض ينظر إلى الجائحة علی أنّها عقاب من الله.
- نواسخ: لزال البعض ينظر إلى الجائحة علی - أنّها عقاب من الله.

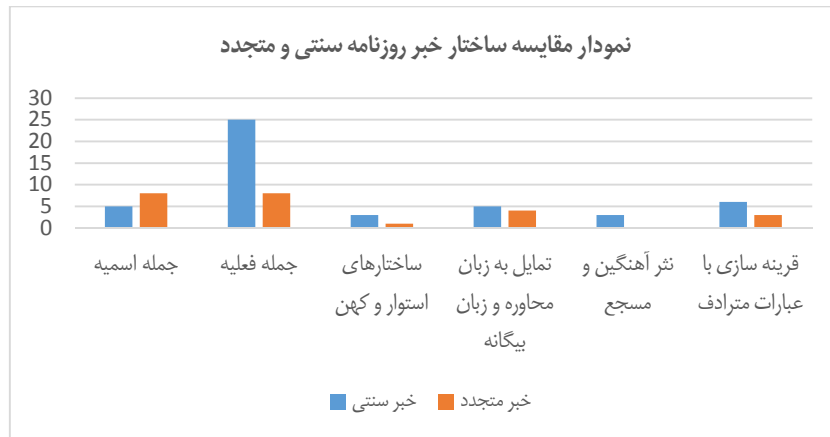
<p>- كان الارتباك واضحا في المثال التونسي وتجلّى الانقسام بين إرادة خدمة المجموعة وإرادة إتقاذ مصالح بعض القوى السياسية وأصحاب الأموال وغيرهم فبرزت الهنات علی أكثر من مستوى</p> <p>- لأنّ هذه الحكومة فشلت علی أكثر من مستوى ولم تستطع أن تبني الثقة و أن تؤسس ثقافة إدارة الأزمات وتمنح التونسيين بصيصا من الأمل</p>	<p>-أختم بأن "كورونا" التهم ما تبقى من قماش تستر به الحكومة عوارها، وستبقى تحت أجهزة التنفس الاصطناعي إلى أن تنتهي، لتكتب أسماء رئيسها وأعضائها في الصفحات المظلمة من تاريخ ليبيا</p>	<p>خاتمه خبر</p>
--	---	-----------------------------

الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «الرائد» لیبی):

جمله فعلیه: ۵
مفعول فيه: تحت أجهزة التنفس
نواسخ: أختم بأن "كورونا"
استعاره: وستبقى تحت أجهزة التنفس الاصطناعي إلى أن تنتهيك:
مفعول فيه: تحت أجهزة التنفس
موصول: التهم ما تبقى من قماش
جمله وصفی: تبقى من قماش
جمله حالیه: وستبقى تحت أجهزة التنفس الاصطناعي إلى أن تنتهي
ترکیبی که ترجمه‌ای از معادل بیگانه است: ستبقى تحت أجهزة التنفس الاصطناعي إلى أن تنتهي

ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «المغرب» تونس):

جمله فعلیه: ۱ جمله اسمیه: ۲
کاربرد اسم تفضیل مانند زبان انگلیسی: فبرزت الهنات على أكثر من مستوى.
جمله حالیه: وتمنح التونسيين بصيصا من الأمل.
نواسخ: كان الارتباك واضحا - لأنّ هذه الحكومة فشلت

۳-۴- نمونه سوم: موضوع خبر: انتخابات فلسطین

روزنامه «القدس العربی» - کشور فلسطین - می ۲۰۲۱	روزنامه «الدستور» - کشور اردن - می ۲۰۲۱	(انتخابات فلسطین)
- عباس يبحث مع الممثل الأوروبي جهود الضغط على إسرائيل تحذر من التداعيات الخطيرة لتأجيل الانتخابات - من المقرر ان تتخذ القيادة الفلسطينية مساء اليوم قرارها بشأن الانتخابات التشريعية المقررة في ۲۲ مايو/ أيار المقبل - ومجدداً أكدت الرئاسة الفلسطينية أن الانتخابات قائمة - أن القيادة ستناقش اليوم الخميس آليات الضغط على إسرائيل من قبل المجتمع الدولي لإجراء الانتخابات في موعدها - وأوضح الرجوب أن الدعاية الانتخابية ستبدأ يوم ۳۰ نيسان/ أبريل	- كان الرئيس الفلسطيني محمود عباس قد أعلن تأجيل الانتخابات - تأجيل موعد إجراء الانتخابات لحين ضمان مشاركة المقدسين فيها - لو أعلنت إسرائيل بعد أسبوع عن موافقتها على إجراء الانتخابات في القدس سنجرىها بعد أسبوع - نحن لا نختلق الأعذار، والدليل في ۲۰۰۶ سمحوا فقط بإجراء الانتخابات قبل أيام معدودات من موعد الاقتراع	زمان انتخابات

الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «الدستور» اردن)

- جمله اسمیه: ۳

- جمله فعلیه: ۴

- کاربرد مضارع اخباری برای زمان گذشته: عالم رئیس الوزراء الفلسطيني يبحث مع ممثل الاتحاد الأوروبي آخر المستجدات

ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «القدس العربی» فلسطین)

جمله فعلیه: ۵ جمله اسمیه: ۳

کاربرد افعال مرکب: من المقرر ان تتخذ القيادة الفلسطينية مساء اليوم قرارها

کاربرد مضارع اخباری برای زمان گذشته: عباس يبحث مع الممثل الأوروبي جهود الضغط على إسرائيل تحذر من التذاعيات الخطيرة لتأجيل الانتخابات

شروع جمله با واو: ومجددا أكدت الرئاسة الفلسطينية أن الانتخابات قائمة- وأوضح الرجوب أن الدعاية الانتخابية

نقش اسرائیل	- وأكدت أن الحكومة الإسرائيلية أعلنت رفضها إجراء الانتخابات الفلسطينية في القدس المحتلة،	- في حال أصرت دولة الاحتلال على رفض السماح بإجراء الانتخابات في القدس الشرقية المحتلة
-------------	--	---

الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «الدستور» اردن)

- جمله اسمیه: ۱

- جمله فعلیه: ۳

- شروع جمله با واو: وأكد أن الحكومة الإسرائيلية أعلنت رفضها

- فعل مرکب: - وأكد أن الحكومة الإسرائيلية أعلنت رفضها إجراء الانتخابات الفلسطينية

(ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «القدس العربی» فلسطین)

- جمله فعلیه: ۱

<p>- ان الاتحاد یواصل اتصالاته المكثفة مع الجانب الإسرائيلي لإجرائها في مدينة القدس الشرقية المحتلة</p> <p>- مؤكداً أن الانتخابات لن تكون دون مدينة القدس - اما محمود العالول نائب رئیس حركة فتح، ورئيس قائمتها في الانتخابات، فقد وصف الانتخابات من دون القدس بأنها خيانة وجريمة، وهذا أمر محسوم.</p> <p>وشدد على ضرورة التعامل مع الانتخابات في القدس كمثلها في كافة المحافظات الفلسطينية</p>	<p>- مجدداً ایدلتناك على أن الانتخابات لن تجري دون القدس</p> <p>- لنتخذ القرار المناسب ولنحافظ على حقنا الكامل في القدس الشرقية</p>	<p>قدس</p>
---	---	-------------------

(الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «الدستور» اردن)

- جمله اسمیه: ۱

- جمله فعلیه: ۲

- فعل مرکب: لنتخذ القرار المناسب ولنحافظ على حقنا

(ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «القدس العربی» فلسطین)

- جمله اسمیه: ۵

- جمله فعلیه: ۱

- شروع جمله با واو: وشدد على ضرورة التعامل مع الانتخابات في القدس

- فعل مرکب: الاتحاد یواصل اتصالاته المكثفة مع الجانب الإسرائيلي

<p>- عباس يبحث مع الممثل الأوروبي جهود الضغط على إسرائيل تحذر من التداعيات الخطيرة لتأجيل الانتخابات</p> <p>- وأكد جبريل الرجوب أمين سر حركة فتح خلال اجتماع لكادر الحركة في بلدة بني نعيم شرق الخليل</p> <p>- هذا أمر محسوم تم الاتفاق عليه في اجتماعات سابقة لأمناء الفصائل والقوى الوطنية والإسلامية التي ستعقد اجتماعاً يوم غد الخميس للتداول والتشاور، لأخذ موقف موحد بهذا الخصوص"، لافتاً الى اقتراب موعد ابتداء الحملة الدعائية للانتخابات غدا الجمعة.</p>	<p>- إن هذه ليست قضية فنية بل هي قضية سياسية، لذلك دعونا لهذا الاجتماع الهام لنتخذ القرار المناسب ولنحافظ على حقنا الكامل في القدس الشرقية ولنحافظ على حقنا في إجراء الانتخابات فيها ترشحا ودعاية وانتخابات</p> <p>-نحن لا نختلق الأعذار، والدليل في ٢٠٠٦ سمحوا فقط بإجراء الانتخابات قبل أيام معدودات من موعد الاقتراع، وقمنا بإجرائها، نحن نحترم كلمتنا، وإذا سمحوا بإجراء الانتخابات في القدس لن نتردد شريطة أن تكفل تلك الموافقة حرية شاملة</p>	<p>تصميمات و اقدامات</p>
---	---	-------------------------------------

الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «الدستور» اردن)

- جمله اسمیه: ٢

- جمله فعلیه: ٨

- نثر آهنگین: إن هذه ليست قضية فنية بل هي قضية سياسية

- فعل مرکب: وقمنا بإجرائها

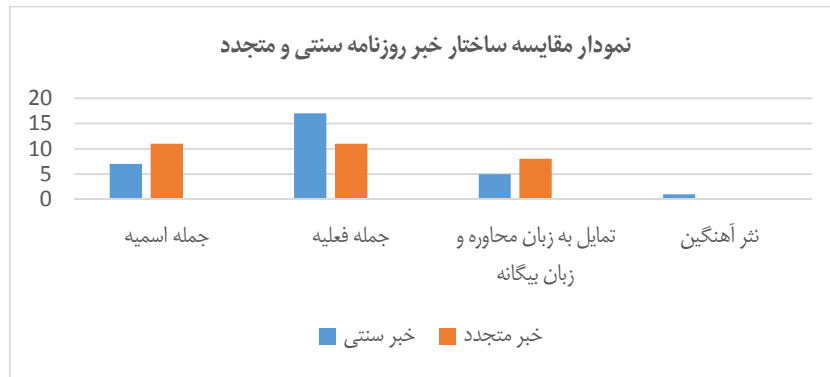
ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «القدس العربي» فلسطين)

- جمله اسمیه: ٣

- جمله فعلیه: ٤

- شروع جمله با واو: وأكد جبريل الرجوب أمين سر حركة فتح خلال اجتماع

- فعل مرکب: تم الاتفاق عليه في اجتماعات سابقة

۴-۴- نمونه چهارم: موضوع خبر: تحولات افغانستان

محتوای خبر	روزنامه «الشروق» - کشور لیبی - سپتامبر ۲۰۲۱	روزنامه «الوسط» - کشور الجزائر - سپتامبر ۲۰۲۱
عقب نشینی آمریکا	- ساعات وایام مضغوطة متسارعة لازمت انسحاب الجيوش الأمريكية من أفغانستان، حيث تركت معسكراتها شبه متكاملة من الأجهزة والمعدات الحربية - وأنهم في حيرة من أمرهم بوجود قوات ورعايا لهم لم يتم التنسيق مع أمريكا بشأن سرعة الانسحاب كي يؤمنوا أنفسهم - إلا أن الحقائق سقطت من حسابات السياسات الاستعمارية على مدى عشرين عاما من الوجود الأمريكي بهزيمة سريعة	- برحيل آخر جندي أمريكي من مطار كابل، أشرقت شمس الحرب على ربوع أفغانستان - فالهروب الأمريكي المخزي والضربات التي تلقتها القوة العظمى في العالم، تذكرنا بمشاهد الهروب الأمريكي من فيتنام، حيث خرج العلم الأمريكي ملطخاً بالدماء - هل استوعب الكابوي الأمريكي الدرس؟ وهل التكاليف الباهظة لهذا الاحتلال الأمريكي الإجرامي الذي جثم على صدور الأفغانيين لعقدين من الزمن، سيجعل الأمريكيان يفكروا جيداً قبل احتلال بلاد أخرى - لم تعد الترسانة العسكرية الهائلة التي تمتلكها

٣٠٧

حوزه‌های جغرافیایی و تأثیر آنها در تحوّل ...

<p>- تجدي لوحدها، والدليل على ذلك كانت تقصف الكهوف وضفاف الوديان بالصواريخ المدمرة ومن قاذفاتها الاستراتيجية</p> <p>- أميركا تتسحب من أفغانستان، مهزومة كجزء من سياسة إعادة تموضعها في العالم كله</p> <p>- ومهما كانت الأمور فإن المشروع الأمريكي في أفغانستان قد مُني بهزيمة كبرى وستتبعها هزائم أخرى</p> <p>- حقاً رحيل آخر جندي أمريكي من مطار كابل، وهزيمة أميركا وهروبها المخزي أعاد بنا الذاكرة إلى حرب فيتنام</p>	<p>- حيث تكررت سرعة انسحاب أميركا كما انسحبت قبلها القوات السوفيتية</p>
--	---

الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «الشروق» لیبی):

جمله اسمیه: ٣
جمله وصفی: ساعات وایام مضغوطة متسارعة لازمت انسحاب الجيوش الأمريكية
تمییز: على مدى عشرين عاما
مفعول فيه: حيث تركت معسكراتها شبه متكاملة من الأجهزة - على مدى عشرين عاما - حيث تكررت سرعة انسحاب أميركا. كما انسحبت قبلها القوات السوفيتية
قرینه سازی یا عبارات مترادف: - ساعات وایام مضغوطة متسارعة- من الأجهزة والمعدات الحربية- بوجود قوات ورعايا لهم
به کار گیری عالمانه ی حروف جر: بر حیل آخر جندي أمريكي من مطار كابل

ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «الوسط» الجزائر):

جمله اسمیه: ۸

موصول: والضربات التي تلقته القوة العظمى في العالم-الاحتلال الأمريكي ال؛جرامى الذى جثم على صدور الأفغانيين

مفعول فيه: حيث خرج العلم الأمريكى ملطخا بالدماء- سيجعل الأمريكان يفكروا جيدا قبل احتلال بلاد أخرى

حال: أميركا تتسحب من أفغانستان، مهزومة- حيث خرج العلم الأمريكى ملطخاً بالدماء

تشبيه: أشرفت شمس الحرية على- ربوع أفغانستان- وهل التكاليف الباهظة لهذا الاحتلال الأمريكى الإجرامى الذى جثم على صدور الأفغانيين

تشبيه: أشرفت شمس الحرية على- ربوع أفغانستان- وهل التكاليف الباهظة لهذا الاحتلال الأمريكى الإجرامى الذى جثم على صدور الأفغانيين

مفعول فيه: حيث خرج العلم الأمريكى ملطخا بالدماء- سيجعل الأمريكان يفكروا جيدا قبل احتلال بلاد أخرى

قرينه ساذى با عبارات مترادف: وهزيمة أمريكا وهروبها المخز

<p>- ومع ذلك كان الأفغان يوجهون ضربات موجعة إلى الجيش الأمريكى، فمن كان يتخيل أن الدولة العظمى في العالم تهرب من مقاومين أفغان</p>	<p>- واستولى مقاتلو طالبان بسرعة البرق على المنشآت التي كانت مواقع للعمليات العسكرية واللوجستية، وأصبحت في أيام قليلة غنيمة لحركة طالبان العائدة لكابل وقصر الرئيس ومقر الحكومة - وحتى الأوربيون شركاء أمريكا في هذه الحرب الطويلة تفاجأوا بسرعة دخول طالبان إلى العاصمة كابل دون إطلاق رصاصة واحدة ما جعلهم يرون في ذلك اتفاقا سريا بين طالبان وأمريكا - وكما هو تسارع المشهد الأفغاني وسقوط أغلب المدن الأفغانية في يد طالبان - وفي كابل حيث تقوم طالبان بإحكام سيطرتها على</p>	<p>طالبان وافغان</p>
--	---	---------------------------------

دوائر الدولة والحكومة والشرطة والجيش الأفغاني البالغ عددهم زهاء ٢٠٠ ألف مع أسلحتهم - وكل هذه الحروب تعود بحركة طالبان أكثر قوة وجسارة وتصيح سيطرة طالبان واقعا ملموسا ويحتفل تنظيم القاعدة بهذا الانتصار	
--	--

الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «الشروق» لیبی):

جمله اسمیه: ٦

کنایه: طالبان بسرعة البرق على المنشآت

تمییز: وكل هذه الحروب تعود بحركة طالبان أكثر قوة وجسارة

مفعول فيه: كانت مواقع للعمليات العسكرية واللوجستية- تفاجأوا بسرعة دخول طالبان إلى العاصمة كابول دون إطلاق رصاصة واحدة- وفي كابول حيث تقوم طالبان

موصول: على المنشآت التي كانت مواقع للعمليات العسكرية واللوجستية

قرینه سازی با عبارات مترادف: مواقع للعمليات العسكرية واللوجستية- بإحكام سيطرتها على دوائر الدولة والحكومة والشرطة والجيش الأفغاني- أكثر قوة وجسارة

حال: لحركة طالبان العائدة لكابول- والجيش الأفغاني البالغ عددهم زهاء ٢٠٠ ألف مع أسلحتهم

بدل: الأوربيون شركاء أمريكا في هذه الحرب

(ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «الوسط» الجزائر):

- جمله اسمیه: ۳

<p>- حيث خسرت الولايات المتحدة الأمريكية أكثر من خمسين ألف جندي أمريكي ومئات الآلاف من الجرحى</p>	<p>-إلا أن الحقائق سقطت من حسابات السياسات الاستعمارية على مدى عشرين عاما من الوجود الأمريكي بهزيمة سريعة كان ثمنها مقتل ما يقارب ۳۰۰۰ جندي أمريكي و ۲۰۰.۰۰۰ جريح و ۶۳.۰۰۰ ألف قتيل أفغاني وأعدادا مهولة من فاقدی الأطراف مع خسائر تصل إلى ۹۰۰ مليار دولار</p>	<p>غرامت امریکا</p>
---	--	--------------------------------

(الف) ساختار خبر سنتی (روزنامه «الشروق» ليبيا):

- جمله اسمیه: ۱

- تمییز: كان ثمنها مقتل ما يقارب ۳۰۰۰ جندي أمريكي - و ۲۰۰.۰۰۰ جريح -

و ۶۳.۰۰۰ ألف قتيل أفغاني - خسائر تصل إلى ۹۰۰ مليار دولار

- جمله وصفی: خسائر تصل إلى ۹۰۰ مليار دولار

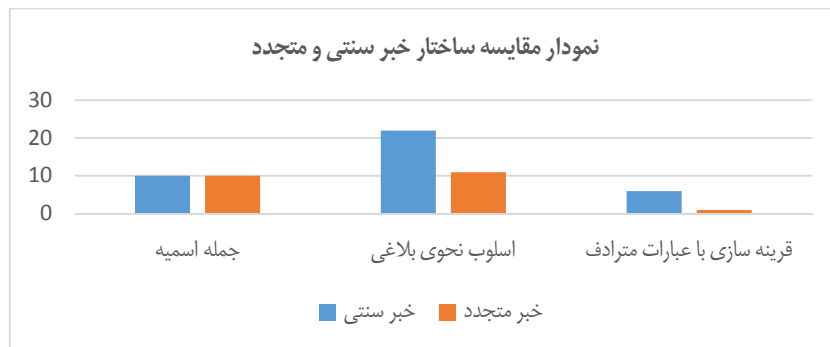
(ب) ساختار خبر متجدد (روزنامه «الوسط» الجزائر):

- مفعول فيه: حيث خسرت الولايات المتحدة الأمريكية أكثر.

- تمییز: من خمسين ألف جندي أمريكي ومئات الآلاف من الجرحى.

اخبار سنتی تابع اسلوبهای نحوی بلاغی است و بیشتر از کلمات مترادف بهره برده

است همچنانکه در نمودار مشخص است:

۵- نتیجه‌گیری:

پس از تطبیق و مقایسه نثر مطبوعات سنت‌گرا که از رسانه‌های غربی تأثیر کمتری پذیرفته‌اند و رابطه بیشتری با متون کلاسیک عربی دارند، مانند نثر مطبوعات کشور عربستان، لیبی و اردن و کشورهای با رویکرد متجدد و نوگرا مانند الجزائر، سودان، فلسطین، عمان و لبنان، در موضوعات خبری واحد، نتایج زیر در سه محور؛ زبان معیار و روزنامه‌نگاری، تأثیر زبان گفتار بر روزنامه‌نگاری و تأثیر زبان بیگانه بر روزنامه‌نگاری حاصل شد:

- زبان معیار و روزنامه‌نگاری

۱. نثر مطبوعات سنتی که غالباً تحت تأثیر منابع دینی سنتی و فرهنگ دینی هستند، در مقایسه با نثر مطبوعات نوگرا، آهنگین بوده و واژگان مسجع و عبارات کوتاه در آن بیشتر دیده می‌شود.
۲. در متون خبری روزنامه‌های دارای رویکرد سنتی از تعابیر ادبی؛ تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه بیشتر استفاده شده است.
۳. نثر خبری روزنامه‌های سنتی از واژگان و عبارات زبان عربی فصیح بهره بیشتری برده و به الگوهای زبان معیار نزدیک‌تر است. آمار به دست آمده نشان می‌دهد در یک موضوع خبری واحد؛ روزنامه سنت‌گرا ۱۴۱ مورد از الگوهای زبان معیار

استفاده کرده است. در حالی که در روزنامه متجدد، شاهد کاربست ۷۳ مورد از الگوهای زبان معیار هستیم.

- تأثیر زبان گفتار بر روزنامه‌نگاری

۴. یکی از شاخص‌های ارزیابی تحوّل زبان و یافتن ناهنجاری‌ها و انحراف از الگوهای زبان معیار، بررسی ابعاد تأثیر زبان گفتار بر نوشتار در مطبوعات است. زبان مطبوعات امروز، از زبان منشیان، ادیبان و تشریفات زبانی فاصله گرفته و به تدریج به سمت زبان محاوره‌ای گرایش پیدا کرده است.

۵. زبان مطبوعات در عین حال که استواری زبان معیار را دارد، از پویایی و تحرّک زبان محاوره‌ای بی‌نصیب نمانده است. تا جایی که بسیاری از نویسندگان مطبوعاتی روزگار ما چنان می‌نویسند که سخن می‌گویند و اغلب بی‌آنکه متن را بازسازی کنند، آن را به چاپ می‌رسانند؛ زیرا بر این باورند که متن مطبوعاتی باید زنده و پویا و بداهه‌نویس باشد و هرگونه بازنویسی و ساماندهی و یکسان‌سازی به این مهم، آسیب می‌رساند و همین امر باعث شده در برابر زبان فصیح قدیم، یک زبان فصیح جدید شکل بگیرد که به آن زبان مطبوعات گفته می‌شود و به رمان‌های جدید و تاحدودی اشعار موج نو راه یافته و گسترش آن می‌تواند زبان فصیح قدیم را تهدید کند (نک: ناظمیان: ۱۳۹۳: ۳۷).

۶. در زبان رسانه معاصر، شاهد کاربست تعابیری هستیم که به لهجه‌های متداول مردم صحبت و یا بعضاً نوشته می‌شود. مخصوصاً اگر موضوع اجتماعی یا فرهنگی بوده که ارتباط نزدیکی با مسائل مردم در جامعه دارد.

- تأثیر اسلوب و زبان بیگانه بر روزنامه‌نگاری

۷. برخی از واژگان بیگانه در مقابل صیغه‌های زبان عربی سر تسلیم فرود می‌آورند و معرّب می‌شوند. ولی گاهی کلمات مهاجم در مقابل ساختار زبان عربی می‌ایستد و به شکل خود باقی می‌ماند و یا تغییر مختصری می‌کند. در زبان رسانه معاصر

کلمات و تعابیر بیگانه بسیاری دیده می‌شود که به دلیل عدم دقت و نظارت کافی، تنها با لهجه عربی گفته می‌شوند و به دلیل فراوانی کاربرد، دیگر جزئی از زبان رسانه به حساب می‌آیند.

به عنوان مثال، با تطبیق و مقایسه میان دو روزنامه سنتی و متجدد در یک موضوع خبری واحد، مشاهده شد که رسانه سنتی در متن خبر ۳۳ مورد از واژگان غربی و بیگانه استفاده نموده، حال آنکه روزنامه متجدد ۵۸ مورد کلمه و اسلوب بیگانه را در نثر خبری خود وارد ساخته است.

۸. باید گفت تثبیت، ترویج و تقویت الگوهای زبان معیار کار اصلی نویسندگان، شاعران، ادیبان، ویراستاران روزنامه‌نگاران و همه کسانی است که از زبان به صورت حرفه‌ای استفاده می‌کنند. تردیدی نیست که هر چه بر زبان گفتار و نوشتار این افراد بیاید، معمولاً به صورت معیار تلقی شده و در سایر مراکز تعلیمی و تربیتی و رسانه‌ها گسترش می‌یابد.

۹. تنوع نیازها، انبوه واژه‌های مهاجم، سرعت روزافزون نوآوری‌ها، تحولات گسترده اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، باید اصحاب رسانه را وادارد تا با غنی‌سازی ظرفیت‌های زبان عربی و بهره‌مندی از تمامی امکانات این زبان فخیم، زمینه‌های رشد و بالندگی مطبوعات عربی را فراهم آورند.

فهرست منابع

- بن اکنیو، جمیلة، (۲۰۰۸)، «توظيف العامية في المقالات العمودية للجرائد الجزائرية (الخبر والشروق اليومي) نموذجاً»، الجزائر: جامعة البليدة.
- بوكلكة، صورية عبد القادر، (۲۰۰۸)، المصطلح الإعلامي العربي دراسة في ضوء اللسانيات التداولية، الجزائر، دارابن بطوطة.
- بوحلاسة، سارة، (۲۰۱۲-۲۰۱۱)، «أهمية نظرية قواعد الحالات لشارل فيلمور في ترجمة النصوص الأدبية ترجمتا منير البعلبكي و دارأسامة لقصة مدينتين لتشارلز ديكنز نموذجاً»، الجزائر: جامعة منتوري.

- جمال الدین، فرانک، (۱۳۹۳)، رده شناسی زبان، چپستی و تاریخچه آن، مجله بیان، شماره: ۵.
- حسابی، اکبر، (۱۳۹۴)، «قالب های معنایی "خوردن" از منظر معناشناسی قالبی»، ایران: مجله زبان و زبان شناسی، شماره: ۲۲.
- حمو، نعیمه، (۲۰۱۱م)، «العدول النحوي في لغة الصحافة "جريدة الشروق اليومي نموذجاً"»، **مخبر الممارسات اللغوية**، ص ۷۷-۹۰.
- خضر، شیماء، (۲۰۲۰)، «عن الدارجة والفصحى في الإعلام»، **مجله الصحافة**.
- الخطیب، عبدالرحمن، صحيفة الحياة، طبعة لندن، المؤرخ ۲۰۱۱/۳/۹.
- خليل، محمود، محمد، منصور هيبه، (۲۰۰۹)، إنتاج اللغة في النصوص الإعلامية، القاهرة، الدار العربية للنشر والتوزيع.
- راسخ مهند، محمد، (۱۳۸۹)، درآمدی بر زبان شناسی شناختی: نظریه ها و مفاهیم، ایران، انتشارات سمت.
- زبار الحمدانی، خدیجه، (۲۰۱۸)، «اللغة العربية في وسائل الإعلام المرئية أو التلفاز أنموذجاً - آثار ومتطلبات»، **مجله مداد الآداب**، ص ۳۵۵ - ۳۹۰.
- شرف، عبدالعزيز، (۲۰۰۴)، الجغرافيا الصحفية وتاريخ الصحافة العربية، القاهرة.
- .....، (۲۰۰۷)، وسائل الإعلام لغة الحضارة، القاهرة.
- .....، (۲۰۰۷)، علم الأعلام اللغوي، لبنان، ناشرون.
- صالح خليل، أبوأصبع، (۱۹۹۸)، تحديات الإعلام العربي: المصادقية، الحرية، التنمية والهيمنة الثقافية، أردن، دار الشروق.
- صلاح السيد إبراهيم، رباب، (۲۰۱۹)، محاضرات في الخبر الصحفي وفنونه، القاهرة.
- عبد المطلب البكاء، محمد، (۲۰۰۵)، لغة الإعلام بين الفحصي و العامية، عراق، كلية الإعلام.
- عبدالعزيز، محمد حسن، (۲۰۰۹)، لغة الصحافة المعاصرة، دار المعارف، مصر.
- عناني، محمد، (۱۹۹۲)، فن الترجمة، مصر: شركة المصرية العالمية للنشر.
- كرم، جان جبران، (۱۹۹۲)، مدخل إلى لغة الأعلام، لبنان، دار الجيل.
- كلفام، ارسلان، (۱۳۷۹)، شباهت ها و تفاوت های زبانی "جهانی ها و رده شناسی"، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی، شماره: ۱۵۵.
- گندمکار، راحله، (۱۳۹۳)، تحلیل معنایی واژگان زبان فارسی بر مبنای رویکرد معنی شناسی قالبی بنیاد، ایران: دانشگاه بو علی سینا، دو فصلنامه علم زبان، شماره: ۲

حوزه‌های جغرافیایی و تأثیر آنها در تحول ...

- مروءة، أديب، (۱۹۶۱)، الصحافة العربية، دار مكتبة الحياة.
- الناتولي، عروسية، (۱۹۸۴)، بعض عناصر حول خصائص الإعلامية والأدبية، لبنان، دارالأدب.
- ناظميان، رضا، (۱۳۹۳) ترجمه متون مطبوعاتی، تهران، سخن.
- ولد إمام، محمد، (۲۰۱۹)، «بين الفصحى والعامية...كيف نصيغ اللغة الأقرب إلى الجمهور»،
مجلة الصحافة.

Abstract**Geographical areas and their impact on the formation of the standard Arabic language (Case study of news editorials and prose in the Arabic daily press)**

Reza Nazemian*

Yasra Shadman**

If the media creates new terms, they will add many words to the dictionary of people's lives, including foreign and slang words. There is no doubt that the press has a large share of the influence of geography and is distinguished by its regional characteristics. The present study intends to examine two categories of newspapers in Arabic countries that have a traditional and modern approach country far from the West, such as Saudi Arabia, Libya, and Jordan, have a traditional view, and newspapers with a new, pro-Western approach such as Algeria, Tunisia, and Palestine and Lebanon. The importance of this research is to find the deconstructions in the news texts and provide them to other researchers to force the media to enrich the capacities of the Arabic language and take advantage of all the possibilities of this language, the grounds for the growth and development of the Arabic press. Provide. The results of this study show that the language of newspapers that have a tendency to traditional style and standard language and are geographically far from Western countries, unlike modern newspapers in Arab countries that are spatially close to Western countries. The more, the fewer syntactic errors are seen in them, and also the desire for slang words and foreign style is less expressed in them. The research findings indicate that the influence of countries such as Algeria, Tunisia, and Sudan from Western countries is a product of their geographical proximity to the West.

Keywords: Standard Arabic languages, Arabic grammar, Traditional Press Language, Modern Press Language, Patterns of deviation from the standard language

*Professor, Department of Arabic Language and Literature, Allameh Tabataba'i University
reza_nazemian2003@yahoo.com

**Asistant professor in Department of Arabic language and literature of ilam university
(Corresponding Author) y.shadman@ilam.ac.ir